

אבנר לוינסון בשיחה עם עופר ללוש

מה היה הטריגר שגרם לך להתחיל לעסוק באמנות?

אתה יכול לתת דוגמה לריקוד הזה?

אתן דוגמה מפסל שעליו עבדתי בחודשים האחרונים: בשלב העבודה הראשון הפסל נוצר כדמות עומדת. אבל מאחר שהדמות לא הייתה מספיק מעניינת בעיני, התחלתי להניע את החומר ולשנות את הצורה והמבנה שלו באופן דרסטי, עד שהתנועה הניצבת הפכה לצורת קשת, והפסל הפך להיות לגמרי מופשט – מפסל צר שגובהו שני מטר וחצי הוא הפך לפסל הרבה יותר רחב שגובהו מטר וחצי. היה בו משהו מעניין, ולכן החלטתי שלעת עתה לא אעבוד עליו. במשך כמה שבועות רק התבוננתי בו. הוא נראה לי טוב ונכון מרוב הכיוונים, אבל מנקודת מבט מסוימת הוא לא היה מוצלח. הרגשתי שאין לפסל שניצב מולי מספיק משמעות. צורנית הוא נראה לי בהחלט מעניין, אבל לא הרגשתי שאני מצליח להתחבר אליו מבחינה רגשית. הוא היה בעיני גנרי מדי. ביצירה חשוב לי להגיע למקום פיזי עם פסל, אבל חשוב לי לא פחות להגיע איתו למקום נפשי. על דרך השלילה אפשר להגיד שאם פסל לא נמצא במקום המדויק הזה, אני לא מוצא בו מספיק משמעות והוא לא מעניין אותי. זה לא משהו שאני חושב עליו או מנסח אותו במילים; זו יותר תחושה אינטואיטיבית, ולכן כנראה במהלך עבודה על פסל קורה משהו שאני לא תמיד לגמרי מבין ויודע להסביר. זה פשוט מרגיש לי נכון. וכשפסל מגיע לשם, בדיוק לנקודה הזאת, אני עוצר. בחזרה לאותו פסל – החלטתי להמשיך לעבוד עליו ולפתוח אותו שוב לכיוונים חדשים לגמרי. בסוף התהליך הפסל הסתיים כפסל ראש. אני בהחלט חושב שיש אפשרות שבעוד כמה שנים אחזור לצורה המופשטת שעניינה אותי באיזשהו שלב בתהליך, ואתחיל פסל אחר, חדש, מאותו מקום. במקרה הנוכחי זה לא היה לי נכון.

בפסלי הראש אני שם לב שאתה מדגיש את האף, את הפה, את העיניים... אבל גם עובד באופן מופשט, כך שהאיברים השונים הם לא אנטומיים. אני מניח שהעניין קשור למתח שציינת שאתה מנסה לשמר וליצור בפסל, ומעניין אותי לנסות להבין יותר אילו יחסים אתה מחפש בין פיגורטיבי למופשט ובין החלק הקדמי לחלק האחורי של הפסל.

כשאני עובד על המוטיב של דמות אדם, בין אם זו דמות מלאה או ראש, אני מרגיש שאני נע בין שני קטבים: דימוי שקרוב יותר למציאות, ומנגד דימוי מופשט. פעם יותר פיגורטיבי ופעם יותר מופשט. כמו שאכן ציינת, המתח בין שני הקטבים הוא שמעניין אותי.

כשהייתי בן 13 אבי נפטר. כחלק מההתמודדות עם האובדן, אמא שלי הציעה לי להצטרף לחוג פיסול. יצרתי עם קבוצה של מבוגרים מול מודל. לא ידעתי דבר על אמנים ועל תולדות האמנות אבל אהבתי את העשייה בחומר, ובניתי לי סטודיו קטן במחסן שבמרתף הבית. הייתי מבלה בסטודיו את השעות שאחרי הלימודים בבית הספר. פיסלתי שם בעיקר ראשים עזי הבעה של אנשים מדומיינים. השילוב בין ההיכרות המעטה שהייתה לי עם אמנות לבין הגיל הצעיר יצר משהו מאוד ראשוני וישיר. זה כנראה התאים מאוד למצבי. מה שעניין אותי היה האפשרות של הבעת רגש אנושי. זה לא היה רגש ספציפי. במבט לאחור נראה לי שהעוצמה שמצאתי בפיסול הייתה האפשרות להעביר חוויה אנושית עמוקה שלא הצלחתי לבטא במילים.

איך אתה מתחיל פסל, מהי נקודת ההתחלה שלך? מה ההשראה באיזו מידה אתה מתכתב עם אמנים אחרים?

אני מחובר מאוד לתולדות האמנות באופן יומיומי. ברישום או בעבודות פיסול קטנות, מעין סקיצות, אני עובד באופן קבוע מתוך התבוננות במודל. אבל כשאני עובד בסטודיו על פסלים גדולים, נקודת ההתחלה שלי היא לא מחשבה או דימוי מסוים ולא מודל. גם אין לי בראש ציור או פסל של אמן אחר. אני מתחיל מתוך חוויה של רגש, מתוך תנועה שמעניינת אותי. לפעמים זה משהו פשוט כמו האופן שבו ראש מונח על צוואר, לפעמים זה רעיון מופשט.

תוכל לפרט מעט יותר על תהליך העבודה שלך?

כשאני מתחיל פסל אני עובד מהר מאוד. תוך שעותיים כבר ניצב פסל, גם פסלים של שני מטר. אבל בשלב הבא הרעיון הראשוני שהיה לי בראש מתחיל להיטשטש ולהישכח, ואני עובד מול מה שנגלה אל מול עיני בחומר. תהליך העבודה הזה נמשך לרוב כמה חודשים. זה תהליך של שינוי מתמיד של כל חלקי הפסל. אני עובד על כל חלק בנפרד, אבל כל חלק בנפרד משפיע על חלקים אחרים, ודורש גם מהם להשתנות. באופן מתמיד אני עוסק בניסיון לשמר מתח וליצור מתח בין הפרט לכלל ובין החלק הקדמי לאחורי, וגם בניסיון לסגור את הפסל כך שמכל כיוון הוא ייראה טוב אבל גם מפתיע ושונה. זה סוג של ריקוד סביב הפסל.

אני רוצה ליצור הבעה, והבעה היא לא דווקא משהו אוניברסלי כמו עצב, כעס וכו' אלא משהו יותר מעודן ומדויק ואפילו אישי – מעין שכבות של רגשות, תחושות וחוויות חיים. בפיסול אני עוסק בשאלות דרך שפה פלסטית פיסולית. המטרה שלי היא ליצור חוויה חושית של עומק ושל מרחב באמצעים אבסטרקטיים. לדוגמה, אף, לבד מהיותו אף, מאפשר לי ליצור מרחבים גדולים ביחס לעומק העין.

לעניין היחסים בין חלקי הפסל – אני לא רואה הבדל בעבודה על החלק האחורי ועל החלק הקדמי של הפסל. לאורך תולדות הפיסול אנחנו רואים שאמנים שונים ותרבויות שונות התייחסו לזוויות של הפסל באופן שונה: לעיתים רק לזווית הקדמית, לעיתים, כמו בקובייה, לארבע הזוויות. אני חושב על פסל יותר כעל ספירלה שכל הזמן נמצאת בתנועה סיבובית: מלפנים לאחור, מלמטה למעלה ולהפך. פסל טוב מבחינתי הוא פסל שהצופה רוצה להסתובב סביבו, ומוצא עניין להתבונן בו זמן רב, כמו שאדם חווה כשהוא מתבונן בנוף – אפשרות להתבונן ולנוע באינספור כיוונים ודרכים. חוויה כזו, אינסופית ובלתי ניתנת למיצוי, אני חווה, למשל, מול ציור נוף טוב של סזאן. כשאני עובד על פסל, קורה שפעמים רבות זווית מסוימת של הפסל נראית טוב אבל מזווית אחרת, אפילו רק מעט הצידה, הפסל לא עובד, ולכן הוא צריך להיפתח מחדש, להשתנות ולזוז, עד שיגיע למצב שבו יעבוד מכל זווית ויצליח להיסגר.

השימוש שלך בחימר הוא מאוד ייחודי. אתה עובד גם בחומרים אחרים?

בדרך כלל אני בוחר משהו אחד, והולך איתו לעומק. כך גם עם החימר. אני עובד כמעט אך ורק בחימר. עבדתי איתו כבר בגיל מאוד צעיר, והוא ממש חלק ממני. החימר הוא חומר מתמסר. הוא לא מגביל אותי, ומאפשר לי לעשות כל מהלך שאני רוצה. אני יכול להחסיר או להוסיף, ובעיקר להזיז גושים גדולים במהירות. אני משאיר אותו מאוד רטוב, ומשתמש בו כמו שצייר משתמש במכחול ובצבע. אני יוצר בעזרת הידיים, בנגיעה ישירה של הגוף בחומר, ובמשיכות גדולות שיוצרות תנועה וזרימה. זה ספונטני, אינטואיטיבי ומהיר, ונותן חיים לפסל.

בחימר ניתן להגיע מהר מאוד לפסל מלא ולמסה גדולה של חומר, אבל אני מנסה שלא להגיע לנפח המלא מהר מדי. בתהליך העבודה אני כל הזמן בתנועה, מסתובב מסביב לפסל, ומתייחס לזוויות מבט רבות ושונות, וחלק משמעותי ביצירה שלי הוא מחיקה וגריעה ולא בהכרח בנייה. החימר מאוד מתאים, אפילו הכרחי, לעבודה כזאת. הוא מאפשר לי לגרוע, לחתוך במהירות חלקים גדולים, ודרך גריעת החומר נוצרים דברים מפתיעים ולא צפויים שמאפשרים לי להתייחס באופן אחר לאין וליש, ולצורות הנגטיביות שנוצרות סביב הצורות הפוזיטיביות הקיימות בחומר עצמו.

אתה מתאר בעיקר תהליכי עבודה במסות של חומר, בפסלים גדולים, אף על פי שבתחילת השיחה הזכרת גם פסלים קטנים. תוכל לפרט מעט יותר על ההבדלים בתהליכי העבודה?

אני עובד על פסלים בגדלים שונים – החל בפסלים מיניאטוריים, דרך פסלים קטנים, ועד אותם פסלים גדולים שיכולים להגיע לשני מטר וחצי. באופן די מתבקש, גודל הפסל משפיע על אופן העבודה שלי, אבל גודל הפסל משפיע גם על חוויית הצפייה.

בפסלים גדולים, שבהם היחס הוא אחד לאחד, או בכאלה שגדולים יותר מאובייקט במציאות, העבודה היא מאוד פיזית, וכל הגוף מעורב בבנייה. בגדלים האלה גושי החומר יוצרים תוואי שטח, והחומר עצמו מקבל כוח. לפסל יש מסה שמשתווה למסה שלי ולפעמים עולה עליה, וזה הופך אותו לסוג של ישות שנוכחת בחלל מולי. בפסל גדול אני יכול לעבוד עם כל כף היד שלי, להטמיע אותה בחומר; בפסלים קטנים כף היד גדולה באופן יחסי, ונגיעה שלה עלולה להרוס אזור שלם. בפסל קטן אפשר לשנות בקלות את החלקים. אפשר לפרק אותו ולברוא אותו מחדש בכמה נגיעות. בעוד הפסל הגדול הוא ישות שנוכחת בחלל, הפסלים הקטנים מעבירים חוויה שונה בממדים שלהם. כשהדימוי קטן, הפרספקטיבה יוצרת לו עולם מקביל.

בפיסול הרבה פעמים יש הרגשה של מסה ודריכות. הפסלים שלך מעבירים תחושה של ציור, טקסטורות, תנועות וזרימה.

התפיסה הפיסולית שלי מושפעת מציור ומרישום. אנשים שעוסקים בפיסול מעניקים לרוב משמעות גדולה לחומר. בעיניהם החומר הוא מרכיב מרכזי שמכתיב את תהליך העבודה ולפעמים גם את התוצר. החומר נתפס אפילו כמשהו אצילי. אני לא פסל של בנייה ושל חומר באופן המקובל. תמיד הרגשתי שהחומר הוא משני. בעיני הוא משרת את מה שאני רוצה ליצור, ואסור לי לתת לו להשתלט. לאורך השנים ניסיתי לעבוד בחומרים רבים: אבן, ברזל, עיסת נייר ועוד. בסופו של דבר חזרתי לחימר. אני מרגיש שאני פסל של חימר. פעמים רבות פסלים שיצרתי קרסו, נשברו או השתנו במידה רבה, וזה תמיד היה בסדר, חלק בלתי נפרד מהעבודה, כי הדבר המרכזי בעבודה שלי הוא התהליך, והוא מאוד פתוח ומאוד דינמי.

היצירה שלך לא נמצאת במיינסטרים של עולם האמנות. איך אמן צעיר מחליט לתפוס כיוון כזה? האם היו לך לבטים? האם שקלת לנסות כיוון אחר, מרכזי יותר בעולם האמנות העכשווית?

לא התלבטתי בשום שלב, אבל למעשה מעולם גם לא ממש החלטתי. באופן אינטואיטיבי בכל צומת דרכים חזרתי לאותו סוג של פיסול שאותו אני עושה. אף פעם לא עסקתי יותר מדי בשאלה אם העבודות שלי רלוונטיות או פופולריות. העבודה בפיסול, הנגיעה בחומר דרך פיסול גוף האדם, היחס שבין המופשט לפיגורטיבי – אלה השאלות שתמיד העסיקו ומשכו אותי, והן אלה שנותנות לי את התחושה של יצירה רלוונטית וחיה.

אני חושב שבאופן לא מודע בגיל מאוד צעיר הבנתי שזאת דרך חיים שמאוד מתאימה לי, ושלפיה אני יכול לחיות. ההיכרות שלי עם עולם האמנות – תולדות האמנות וגם אמנות עכשווית, התחילה רק בגיל 23 בניו יורק, שם למדתי וחייתי במשך עשור. ראיתי המון אמנות עכשווית, אבל בשום שלב לא הרגשתי שזה משהו שיכול לעניין אותי בתור יוצר, וגם מעולם לא חשתי צורך להיות חלק ממה שכולם עושים. מעניין אותי לעבוד תהליך יומיומי בסטודיו מול הפסל כשאני מוקף בעבודות שמסביבי, שאותן עשיתי בשנים קודמות, להבין איפה הייתי אתמול, ולאיזה כיוון אני יכול להמשיך היום. בעיני גם להיות מחוץ למיינסטרים זה כוח.